

Gospodar in gospodinja

LETO 1941-XX

29. OKTOBRA

ŠTEV. 44

Jesen na vrtu

V sadovnjaku smo večinoma že vse pospravili, obrali sadje in pograbili listje. Posadimo sadno drevje, kakor smo se že v prejšnjih člankih pomenili. Kolobarje pod njimi pa pokrijemo z zdrobljenim hlevskim gnojem in smrekovimi vejami. Tudi pri ostalem mladem sadnem drevju obnovimo kolobar in ga pokrijemo z gnojem.

Mlada sadna drevesca zavarujemo pred zajcem. Pri tem uporabljamo lesene late, slamo, žične ovire, različna mazila, belež itd. Natančneje o tem se bomo pomenili prihodnjič. Pripraviti pa moramo tudi različno orodje za zimsko čiščenje in škropljenje sadnega drevja. Če imamo v sadovnjaku zimskega pedica, si preiskrbimo lepljive pasove, da z njimi opremo sadno drevje.

Tudi v sadno shrambo moramo pogledati. Tu odbiramo nagnita jabolka in skrbimo za pravšno toploto (nekaj stopinj nad ničlo) in primerno vlago.

Iz zemlje pobereмо čebulice in gomolje georgin ali dalij, gladiol ali mečkov, kan, kal in drugih. Gomolje osnažimo zemlje, jih na suhem prostoru posušimo in spravimo. Za kane, ki potrebujejo zelo suh prostor in precej toplote, vzamemo večje zaboje, v katere vložimo med suho jelovo žaganje ali šotni zdrob gomolje. Zaboje hranimo na suhem in toplom. Gomolji georgina so mnogo manj občutljivi in prestanejo zimo tudi v kleti.

Z vrta pobereмо tudi vse rastline, ki ne prenesejo zime: lavor, evonimus, muze, rožmarin, roženkravt, palme, oleandre, fuksije, dracene in nageljne. Vse te razpostavimo po stopnicah, vežah in sobah. Pozneje, ko bo nastopil hujši mráz, preneseмо vse rože na prostor, ki smo ga določili in pripravili za prezimovanje rastlin. Ta prostor naj bo svetel, na novo prebeljen in naj ima 5—10 stopinj Celzija toplote.

Na vrtu preštihamo vse prazne gredice, obekamo travo in pograbimo pota.

Tudi opleti moramo vrti in ga očistiti vseh suhih rastlin. Na preštihane gredice pa posadimo hiacinte, tulipane in narcise.

Tudi z zelenjadnega vrta preneseмо v primerno klet zelenjavo. Par dni prej navozimo v klet nekaj samokolnic zemlje, v katero zakopljemo povrnino. Zelenjava, ki jo mislimo hraniti za zimo, ne sme biti še popolnoma dorasla. Tako naj bo ohrovt še zelen, endivija v razvoju itd. Taka povrtnina se drži delj časa, ker je bolj odporna.

Na cvetličnem vrtu porežemo vsem visokim vrtnicam veziva, da jih morebitni sneg ne polomi. Položiti in pokriti jih še ni potreba, ker mora vrtnični les še poleseniti. Pozneje, po vseh svetih, položimo vrtnice na zemljo in jih pokrijemo s slamo, suhim listjem, smrekovimi vejami ali s prstjo. Nikdar pa ne smemo krone vrtnice polagati v izkopane jame ali na nižje ležeči prostor. Nekateri priporočajo, da pokrivamo vrtnice le z zemljo, ker se od nje hitro odteče voda.

Tudi nizke vrtnice moramo pravilno ozimiti, da bodo zimo dobro prenesele. Tem porežemo vse še ne olesenele poganjke, jih oskubimo listov in ogrebeмо okoli grmov malo zemlje. Če so zime ostre, pokrijemo grme še z listjem, čez pa damo par smrekovih vej.

Ko smo nredili na vrtu vse, je prav, da se spomnimo tudi naših drobnih prijateljic — ptičkov in jim že sedaj pripravimo na vrtu majhno hišico, da se navadijo na krmišče. Sedaj jih ne krmiмо preveč, ker dobe še zadosti hrane drugod, a ko zapade sneg in pritisne mráz, jih moramo varovati pred lakoto.

Krmišče naj bo narejeno na zavetnem prostoru, če le mogoče pod streho, da je varno pred snegom in dežjem. Pticam namreč zelo škoduje mokra hrana, posebno vlaženi kruh jim silno škodi, ker jim v želodčkih vzkipi. Iz krmilnice naj bo prost razgled na vse strani, da se ptice ne boje. V bližini pa naj raste večji

grm ali drevo, da lahko ptice posedajo na njem.

Zelo zdrava in prikladna hrana za naše ptice so vsa oljujata šemena, ker imajo obilo tolsče. Ker pa bo ravno teh letos zelo malo in bodo silno draga, se bodo morale ptice navaditi na drugo hrano: kruh in razne druge ostanke od jedi, ter na slabša semena.

Najhuje za ptice je, če zapade sneg preko noči in obleži. Takrat so ptice naenkrat odrezane od hrane in jih mnogo pogine. Takrat natrosimo več v krmilnice, da se lačna perjad lahko nazoblje.

Zelo primerno ptičjo hrano, ki pa je danes težko izvedljiva, pa napravimo tako. V posodi raztopimo 150 dkg loja in ko je tekoč stroremo vanj 10 dkg konoplje,

15 dkg prosa, 5 dkg suhih bezgovih jagod, 20 dkg suhega in zmlatega kruha, 15 dkg makovega in 10 dkg lanenega semena. Vso to mešanico dobro zmešamo, da se enakomerno razdeli. Seveda, če nam manjka tega ali onega semena, vzamemo pač drugega več.

Iz te mešanice loja in semen vlijemo primerne kolače, ali pa vlijemo zmes v lonce. V ta namen očistimo manjše cvetlične lončke, vtaknemo znotraj skozi luknjico primerno palico, ki pa mora trdno stati. Na obeh straneh mora biti vsaj za 4 prste večja. Sedaj vlijemo še vročo zmes v lonec, in ko se strdi in shladi, obesimo cvetlični lonec na vejo, tako da visi navzdol. Hrana se sedaj ne more zmočiti, a na ven molečo palico se obesajo ptiči in zobljejo. ↓

O krmljenju čebel

Poslednja leta niso bila ugodna za čebelarstvo. Zaradi slabega vremena so morali čebelarji tu in tam krmiti svoje čebele celo v poletnem času, da so jih tako rešili pogina. Ker je odpovedala tudi paša na ajdi, niso čebele nabrale zadostne zimske zaloge. Zato so morali čebelarji čebelne družine združevati. Iz dveh, treh panjev so dobili komaj toliko medu, da je zadoščal eni čebelni družini za prehrano čez zimo do prve izdatne paše spomladi. Skróčeno število čebelnih družin je bila velika škoda za naše narodno gospodarstvo.

V tej stiski so priskočila na pomoč čebelarjem oblastva, ki so dovolila državne trošarine prost sladkor za krmljenje čebel. Rešila so s tem na tisoče čebelnih družin gotovega propada. Dokazala so, da znajo ceniti veliko korist, ki jo vrše čebele pri oplojevanju sadnega drevja in drugih kulturnih rastlin.

Da ne bi čebelarji porabljali sladkorja v drugačne svrhe, ga je oblast po svojih organih denaturirala. Prámešala mu je nekaj odstotkov drobnega peska, žagovine in oglja. V poslednjih dveh letih so primešali sladkorju pol odstotka polsladke paprike. Čebelarji pa so se pritoževali, da paprika škoduje čebeljemu organizmu, zlasti nežni mladi zalegi. Utemeljevali so svoje pritožbe z drastičnimi primeri. Zahtevali so drugačno denaturacijsko sredstvo.

Tudi letošnje leto ni bilo ugodno za čebelē. Le malo je krajev, kjer so nabrale zimsko zalogo. Večinoma so nanesle komaj polovico. Na utemeljeno prošnjo je fašistična vlada razumela težki položaj in dovolila slovenskim čebelarjem kljub splošnemu pomanjkanju nekaj vagonov sladkorja, prostega državne trošarine. Dodati se sme vsakemu AŽ panju 3 kg, kranjičku 2 kg in vsaki rezervni družini ali prašilcu 1,5 kg.

Sladkor izdeluje tovarna v Bologni pod imenom »Melittosio« v obliki ploščic. Melitoza sestoji iz 90 odstotkov čistega sladkorja (saharoze), 9,5 odstotka vode in pol odstotka česnovnega ekstrakta. Hranilna vrednost 1 kg melitose je enaka 1120 gr dobrega medu. Čebelam jo pokladamo lahko raztopljeno ali pa tudi trdo v ploščicah.

Če hočemo uporabljati melitozo tekočo, jo raztopimo v čisti mlačni vodi. Raztopino precedimo skozi navadno platno, da jo očistimo ostankev česnovnega staničevja.

Za jesensko krmljenje razredčimo melitozo tako, da je vzamemo 5 kg in dodamo 3 litre vode. Za dražilno pitanje pa vzamemo za vsak kilogram melitose 1 liter vode. Čebelam jo pokladamo v pitalnikih na običajen način.

Če pokladamo melitozo v ploščicah, jih položimo na matično rešetko v med-

že. Ploščice pa lahko pritrdimo tudi v satnike in jih porinemo v plodišče. Če jo hočemo pokladati v pitalnikih, jo moramo razdrobiti. Pred uporabo pomočimo ploščice v vodo, da čebele sladkor lažje jemljejo.

Razdeljevanje slatkorja je oblast oddala Slov. čebelarskemu društvu.

Kakor slišimo, je fašistična vlada dovolila za prvo silo 3 vagone melitose. Tem pa bodo sledili po dokazani potrebi še nadaljnji trije.

Škodljivci na sadnem drevju

Morda bo prav, če začnemo kar zdaj pred zimo obravnavati vprašanje naših škodljivcev, in sicer najprej tistih, ki delajo kvar na našem sadnem drevju, nato onih, ki delajo škodo po gozdovih in končno še onih, ki škodujejo vrtovom in polju.

Predvsem si oglejmo škodljivce na našem sadnem vrtu.

Jabolčni cvetožer (*Anthonomus pomorum*), je eden najnevarnejših škodljivcev naših jablan. Pojavi se, če je vreme ugodno, že konec marca ali v začetku aprila. Koj po oploditvi napravi samica mlade, še zelene popke, majhno luknjico in porine vanjo po eno prosojno, kot bučnica glavica veliko jajčece. Samica izleže do 100 takih jajčec v komaj štirinajstih dneh; hladno, vlažno vreme zadržuje razvoj popkov, zato je tako vreme kot nalašč ugodno za tega sovražnika. Suho, toplo vreme pa preprečuje njegovo delo, ker se cvetje hitreje odpre.

Osem dni po tem, ko je samica izlegla jajčece, izleže iz njega drobna, umazano bela ali rumenkasta ličinka, s črno glavo, ki požre notranjost popka in tako uniči cvet. Popki sicer dorastejo, toda ostanejo zaprti, se posuše, postanejo rjavi in izgledajo kot ožgani. Ljudje menijo, da je temu pojavu vzrok vreme.

Štirinajst dni kasneje se ličinka zabubi kar v cvetnem ovoju. Buba je svetlo rumena in ima črne oči ter počiva brez ovoja v posušenem cvetu in čaka, da bo izlezla kot popolni hrošč na svetlo. To se zgodi čez kakih deset do štirinajst dni, to je konec maja ali v začetku junija.

Kakšen pa je prav za prav jabolčni cvetožer. To je droben, temnorjav rilčkar, to je hrošč z rilčkom, ki ni daljši kot 4–5 mm. Vsako krilo ima sivkasto belo progno. Kot hrošč ne dela posebne škode, saj preživi poletje v vrhovih dreves in sicer na spodnji strani listov, v

katere dela majhne luknjice in jih polagoma žre. Konec julija prenehajo mladi hrošči jesti in si poiščejo skrivališča, kjer bodo prezimili. Največ se ustavljajo v mahovju in lišajih, ki raste po drevju, pod skorjo ter med razpokami debela. Pa tudi po slamnatih strehah jih najdemo in po drugih prostorih, ki jim utegnejo nuditi varno skrivališče.

Če hočemo skrbeti za svoj sadni vrt, moramo uničevati ta mrčes. To napravimo tako, da odstranimo z dreves mah in lišaje, nato pa namažemo drevo z apnom ali 10 odstotnim karbolinejem. Prav je tudi, če drevje v jeseni pognojimo, da bo spomladi hitreje in krepkeje pognalo, da prehiti škodljivca in mu prepreči njegovo kvarno delo, to je polagati jajčeca v cvete. Čim prej se odprejo cvetni popki, tem hitreje poginejo jajčeca odnosno ličinke v njih, če so se namreč izvalile. Hrošče lahko uničimo tako, da jih otrešamo. Kajti kmalu po oploditvi sede hrošči na kupih po drevju. In ker imajo ti hrošči, kakor vsi rilčkarji, navado, da pri najmanjšem tresljaju skrcijo noge in padajo na tla, jih bomo lahko spravili z dreves. To otesanje opravimo z dolgimi preklami, ki jih na koncu obtežimo z železjem, ki ga ovijemo, da ne ranimo veje. Umestno je pod drevo postaviti rjuho, na katero padajo hrošči, nakar jih uničimo. Ko smo obrali sadje ali pa že konec julija, moramo, potem ko smo drevje osnažili razne navlake, kot mahu, lišajev itd., napraviti iz sena pasove in jih oviti okrog debela. Hrošči bodo namreč v jeseni iskali v njih skrivališča in prezimovališča. Da teh pasov ne poškoduje dež ali sneg in jih ne napravi neuporabnih, jih pokrijemo z večkrat upogojnim časopisnim papirjem. Spomladi jih pregledamo in uničimo hrošče, ki jih najdemo. Če je treba, napravimo nove. Konec marca moramo na vsak način pobrati te pasove z dreves in jih zažgati.

Nekaj o kruhu

Kruh je podlaga vsake jedi. Navada, da uživamo kruh poleg drugih jedi, prihaja iz stare vere, da jemlje kruh vsak trup nase. In res: kruh ti brani, da se ne opečeš s prevročo jedjo. Kruh te sili, da zvečiš in da ne požiraš jedi kar na celem. Kruh popije preobilo maščobo in kislino, zato jemaj poleg solate in mesa kruh. Kumare ne škodujejo, če jih ješ s kruhom. Čaj, mleko, kava, potrebujejo kruha. Sir, sadje, mleko, bodisi kislo ali sladko, jej s kruhom. Samo mleko se zasiri v želodcu in dela težave. Kruh in vino, kruh in juha sta okrepčilo. V hudi žeji zveči skorjo črnega kruha. V kruhu so vse snovi, ki jih potrebuje telo. Komisija, ki je pretehtala, kaj je treba glede hrane šolskim otrokom, je spoznala, da je glavna potreba otroka, da ima dovolj kruha. Marsikateri jetnik je živel veliko let ob samem kruhu. Tako tudi Makedonci, ki so popravljali Grabarjev prekop. Kruh je zdravilo. Če se udariš ali obtiščiš, ti vzame bolečino in prepreči posledice obkladek mehkega kruha.

Za bolečine v želodcu opeci kos kruha na žrjavici, polij ga s slivovko in deni na želodec. Za bolečine v očeh ga nakapaj z gamilličinimi kapljami in naveži na senci. Kruh prevri na vodi in umivaj s tem pekoče oči in ščemečo polt. Na ture in na bezgavke devaj na mleku namočenega belega kruha. Črn kruh prevri z brinjevimi jagodami in ki-om in devaj obkladek za krč v želodcu ali v črevah. Če so členki na nogah vneti, vzame hude bolečine obkladek kruha. Ravno pečen vroč kruh je imel prej velik pomen v zdravilstvu. Zavili so tak kruh v rjuho in v tisto vročo rjuho so zavili bolnika.

Tudi surovo krušno testo pomaga v mnogih primerih. Če oviješ z njim pod-

plate in zapestje, izvleče vročino iz glave in telesa. Svež, ravno pečen kruh je šo poln viage in ne prija zdravju. Posebno pekovski ne. Pravljičica o možeh, ki so bili stari po 150 let, pravi, da so uživali samo po dva dni star kruh. Nezdrav je seveda kruh iz pokvarjene moke, slabo pečen kruh, plesniv, zatohei in mazast kruh. Nezdravo je, če piješ po vročem kruhu mrzlo vodo! V krajih, kjer jedo črn kruh, imajo močne zobe; mehak, gobast kruh ne daje zobem opravlka in oteži želodec.

Kdor požira neprežvečen kruh, se lahko pritožuje, da mu škoduje. So tudi rebolezniki, ki ne prenesejo navadnega kruha. Kdor čuti, da mu kruh dela težave, si lahko pomaga z otrobovim. Zdaj, ko je moka »vkup mlet«, je kruh bolj lahek in redilen.

Kruh imenujemo Slovenci božji dar. Sam naš Gospod nas je učil, da molimo zanj. Berači so prosili prejšnje čase za »božji dar«, to je za kruh, ki je bil prej najbolj navadna miloščina. Iz nabranega kruha si je kahal kruhovko. Zadnja leta so postali berači in delomrzneži tako prevzetni, da so metali kruh kar proč.

Vsi stari narodi so častili kruh. Slovenci, neznabožci, so častili sonce, ki daje zoreti žitu. Rimljani, Grki so verovali, da jih je učilo neko božje bitje pridelovanja žita in pripravljanja kruha. Nezadovoljniji v starem Rimu so vpili: »Kruhal« In še danes vpijejo ob nemirih lačno množice: »Kruhal« Valenštajnova vojska je vozila s seboj skrinjo s kruhom, na skrinji je bil lesen kip Matere božje. Vojaki so jo imenovali »Naša krušna mati«. So bili prepričani, da jim ne bo zmanjkalo kruha, dokler jim čuva skrinjo nebeška Gospa.

Jernačevi

Jernačeva mati je umrla pred štirimi leti. Kmalu po porodu, ko je dala malemu Tinčku življenje, jo je prišla huda pljučnica, ki je ni prebolela. Čez teden dni so jo položili v grob.

Tako je ostal Jernač sam s svojo družinico. Metko, ki je imela trinajst let, je vpregel v gospodinjstvo, da je nadomestovala v hiši mater. Spočetka je sicer težko šlo, toda družina ni imela velikih zahtev in mala je bila polna dobre volje, pa so že rinili naprej. Oče Jernač si je pljunil v roke in šel z dvojno silo na delo, in preživeli so se. Otroci so bili

ubogljivi in pridni in sosedje so se čudili, kako more družinica ob skromnem očetovem zaslužku, ki je bil ubog drvar, tako lepo shajati in je vsa hiša v redu. Oče Jernač pa se je vselej, kadar ga je kdo vprašal, kako more shajati brez žene, zadovoljno nasmejal in odgovoril: »O, saj je rajnica še vedno med nami in čeprav je že umrla, vendar še vedno drži hiši tri vogle pokonci.«

Zares je rajnica v tej hiši še vedno živela. Njena slika, čeprav majhna, je visela na steni in njen duh je bdel nad družinico. Kadar je Janezek nagajal ali

je Tina držala šobo, vsakikrat je oče rekel: »To bi bila mama žalostna, če bi te videla.« In kakor bi odrezal, je Janeček nehal nagajati in Tina se je nehala šobiti. Ali, če se je Metka utrudila ob gospodinjskem delu in so ji roke omahovale, jo je oče pohvalil: »Kakor rajna si. Vedno pridna in delavna. To bi te bila vesela, če bi te videla.« In Metka ni več čutila utrujenosti in je pogumno znova začela z delom. Še mali Petriček, ki mame nikoli ni poznal, je vendar čutil njen dih v hiši. Vedno so mu govorili o njej, ona je bila, ki ga je hvalila in grajala in tako se je navadil, da je že samo spomin nanjo zadoščal, da ni nagajal in trme pasel. Vse povsod in vedno je bila sredi družine.

Vsako nedeljo je Jernač peljal vso družinico na pokopališče, kjer je počivala v skromnem grobu mati, ki jo je vsa družina še vedno ljubila. Vsakikrat so prinesli s seboj rož, da so z njimi okrasili ljubji grob, še pozimi, ko ni bilo nikjer več cvetja, so vsakikrat zatikali svežo smrekovo vejico na zasneženi hriboček ali pa šopek bršljina.

Neke nedelje, ko so se vračali s pokopališča, pa se je Metka privrila k očetu in rekla: »Oh, ko bi mogli mami napraviti nagrobni spomenik!« Očetu so se zasvetile oči. Pobožal je deklico in jo stisnil k sebi: »Mojo skrivno misel si uganila. Že dve leti hranim in upam, da bom kmalu imel za skromen križ na maminem grobu.« Metka pa je kar zaplesala: »Odslej bomo hranili vsi.«

In res so hranili. Vsak novec, ki ga

je kateri otrok koder koli dobil, je romal v hranilniček. »Za mamin spomenik,« so si govorili in ni jim bila težka žrtev.

Čez leto dni pa so res postavili spomenik. Skromen je bil, toda njim se je zdel čudovito lep. In ko so tistega leta na Vseh svetnikov dan popoldne stali skupaj ob grobu in so na njem brlele svečke, spredaj pa je stal kamen, na katerem je bil z zlatimi črkami napis: »Tukaj počiva Jernačeva mati,« se jim je zdelo, da je njih grob najlepši in da jim je mama zopet bližja in je z njimi, ko molijo ob njenem grobu.

Ta zgodba ni osamljena. Nešteto je takih družin, ki jim je spomin umrlih članov drag in ljub in ga z vsem spoštovanjem gojé, je med nami. In prav je tako. Spomin umrlih, ki so z nami živeli in morda za nas delali in trpeli, nam mora biti vedno svet. Grda nehvaležnost bi bila in o surovosti srca bi govorilo, če bi na svoje rajne pozabili, kakor hitro se je grob zagnil nad njimi. Vsak omikan narod skrbi za grobove svojih rajnih in jih lepša in krasi. Nagrobni spomenik je res sicer samo kos kamna ali železa, toda ljubezen, ki je morda z lastnim pritrgovanjem in z žrtvami ta kamen postavila, je živa in plemenita.

Danes ta dan se grobovi med nami odpirajo pogostejše kot kdaj prej. Naj spomin teh žrtev med nami ne ugasne, ampak naj nas budi k novemu življenju, k novemu delu, k novi rasti, da strašne žrtve teh časov ne bodo zaman, ampak nam bodo poroštvo za novo in lepšo bodočnost.

Prijetna skupna soba

Prišla sem kot gost v neko hišo. Gospodinja me je peljala v družinsko sobo. Čeprav je bilo že blizu poldne, soba še ni bila pospravljena in niti en stol ni bil popolnoma prazen, kamor bi se lahko brez skrbi vsedla, prav tako ne klop v kotu ob javorjevi mizi. Na enem od stolov so ležali blatni otroški čevljički in umazane nogavice, na drugem nekaj raztrganega perila, po klopi razne šolske in druge knjige. Postelja v kotu še ni bila posteljana in vse povprek so po njej ležali razni kosi perila. Na mizi so stali umazani krožniki in skodelice in po nekakšnih rjavkastih madežih so se na gosto pasle muhe, najbrž na ostankih ju-

tranje kave. Po nečistih tleh so bili razmetani papirčki, pepel od cigaret, koščki lesa in ne vem še česa.

Gospodinja je nekoliko v zadregi jela vpriči mene pospravljati. Na klop-h knjigam v kot je znosila skodelice in krožnike, čeprav so bila vrata od kuhinje tik zraven. Čevljičke z nogavicami vred jevrj la pod posteljo. Perilo s stola in obleke na postelji je zvila vse skupaj v klopčič in potisnila na dno neke orame. Največje smeti po tleh pa je zbrcala pod mizo. Tako je vpriči mene »pospravila«, opravičujevaje se, da nima nikoli časa, da napravi red.

Če tako »pospravljanje« ni mučno za

gospodinjo, ki je nereda že vajena, da nima več mnogo čuta za to, je pa toliko bolj mučno za došlega gosta in četudi mora po opravih, vendar bo nerad spet prišel v tako hišo.

Kako preprosto bi bilo vendar takoj zjutraj pospraviti to sobo. Če je to skupna soba, kjer vsa družina zajtrkuje, potem bi morala biti postelja postлана že pred zajtrkom. Se mora pač posteljina enkrat v tednu malo dlje zračiti na prostem ali na balkonu. Vse drugo, če je res tako malo časa in je zajtrk zgoden, pa naj bi počakalo do zajtrka, potem pa res takoj vse v red. Skodelice in krožnike naj bi znosila takoj po uporabi v kuhinjo na mesto, kjer jih bo pozneje pomila, čevlje bi očistila in spravila na polico, kamor spadajo. Police za čevlje najdemo dostikrat v stranišču, pritrjene na steno in zagrnjene s kakšnim cenenim zastorčkom. Umazane nogavice in perilo bi spravila na kraj, kamor deva umazano perilo, a obleko bi na primernih obešalnikih obesila lepo v omaro. Mizó bi z mokro cunjó pobrisala in odstranila vse ostanke, nato pa bi širom odprla vsa okna, pometla in kočno pobrisala prah. Vse to bi bilo dalo dvajset minut. Najboljše seveda bi bilo, če bi tudi že pred zajtrkom pospravila vse in bi po zajtrku bilo treba le še odnesti posodo in pobrisati mizo. Je pač treba nekoliko minut prej vstati, kar ni tako težko, če se človek z malo dobre volje privadi.

Vsaka večja hiša ali večje stanovanje ima, zlasti, če je kuhinja majhna, tako skupno sobo, kjer obeduje in se ob prostem času zadržuje. V to sobo vodijo tudi gosta tam, kjer nimajo posebne sprejemnice. Na kmetih imajo za tako zbiranje vse družine tako zvane »hišice«, kjer je velika krušna peč in razsežna javorjeva miza s klopmi.

Prav take družinske sobe naj bi bile kar najprijetnejše urejene in čiste, da lahko ob vsaki uri dneva sprejememo gosta ali soseda, ki pride po opravih. In če mora gospodinja mnogo sob pospravljati in ima premalo časa, mora vsaj ta soba biti takoj v jutranjih urah pospravljena. Najpreprostejša sobica s ceninim pohištvom, pospravljena in čista, bo na vsakogar napravila lepši vtis, kot še tako velika sobana, kjer je vse navlečeno.

Danes lahko mnogo bolj hitro pospravimo sobo kot nekoč, ko je imelo pohištvo nešteto nastavkov in okraskov.

Zadostuje gladko loščeno pohištvo iz mehkega lesa. Prav zaradi gladkih ploskev ga lahko hitro zbrisemo. Zato bi bilo pa toliko nespametneje kopiciti po omarah in mizicah razne kipce in sličice, ki postanejo sčasoma pravo leglo prahu in bacilov.

Če že mora biti v taki skupni sobi zaradi pomanjkanja drugih prostorov tudi postelja, naj bo čim manj vidna in vedno čisto pokrita. Vselej pa mora biti vsaj tisti kot prijetno urejen, kjer je miza. Če je v kmetiskem slogu, naj bo okoli mize klop in miza, če je javorjeva, ni treba, da je pogrnjena. Boljše čista, poribana ploskev, kakor pa umazan prt. Na sredino mize lahko postavimo preprosto vazo s cvetjem. V kot nad mizo bo prava katoliška družina obesila križ ali pe vsaj eno sveto podobo. Podoba pa naj bo res lepa, saj imamo sedaj prav lep posnetek Marije Pomagaj z Brezij. Boljše ena sama lepa slika v čednem okvirju kot pa cel kup raznih zmazkov. Zlasti je neokusno nanizati na stene cele kupe fotografij. Če tujca vodimo v tako razstavo, je malo smešno. To so spomini, ki zanimajo predvsem le nas same in je boljše, da jih imamo v albumu ali pa v kakšnem predalu. Ne mislim pa, da prav nobena fotografija ne spada na steno. Le lepa mora biti in v primernem okvirju s steklom, ki ga lahko zbrisemo od mušjih pikov.

Če nimamo za knjige posebne omare, lahko pritrdimo preprosto polico kar na steno, kjer jih lepo razvrstimo. Mnogo knjig pa vselej spada v oramo, ker se dugače preveč nabira prah.

Če imamo pa le enosobno stanovanje, je pa mogoče napraviti skupen družinski kotiček kar v kuhinji. Toda o tem prihodnjič!

—r—

Pravni nasvet

Nejasna prevžitkarska pogodba. S. Š. V izročilni pogodbi ste si med drugim izgovorili, da vam mora prevzemnik posestva dajati tudi potrebna drva. Sedaj vam pa nikoli ne da zadošči drv za kurjavo. Kako bi prevzemnika prisilili, da vam daje toliko drv, kolikor jih je potrebno za kuho in ogrevanje. — Če se ne morete zlepa sporazumeti, se bo pač treba obrniti na sodišče, ki bo v pravdi ugotovilo vašo potrebo in odločilo, kakšno količino drv vam mora dajati prevzemnik.

Razmišljanja o krompirju

Po navadi ste na tem mestu brali strokovna navodila o pridelovanju in spravilanju krompirja. — Danes pa ne bomo govorili, kako je treba krompir spravljati v kleti, kako ga odbirati in pripravljati za seme, kako saditi itd., ampak nekaj čisto drugega: kako ga je treba, ali bolj prav: kako bi ga bilo treba — prodajati.

Vsi veste, da je Prehranjevalni zavod bil primoran izdati pred kratkim odredbo o prisilnem odvzemu krompirja, ki med drugim predpisuje, da si sme kmet-pridelovalec obdržati le po 80 kg krompirja za vsako osebo svoje družine in primerno količino za seme, vse drugo je dolžan dati na razpolago Prehranjevalnemu zavodu, ki bo odločal kam in po kakšni ceni bo krompir prodan. Tudi za ceno že vemo, saj je maksimirana i za prodajo na debelo (t. j. pri kmetu) in za prodajo na drobno.

Sedaj je stvar čisto jasna in bi bilo vsako razmišljanje o krompirju s te strani prav za prav nepotrebno. Prav res: čemu govoriti o prodaji krompirja sedaj, ko je stvar kmetu čisto iz rok vzeta, ko se ne da več pomagati? In vendar se nam zdí zelo umestno in potrebno povedati kmečkim ljudem nekaj važnih misli v resen premislek.

Mi smo ravno v »Gospodarju in gospodinjic« ponovno in z velikim poudarkom opozarjali kmečki stan glede cen in glede oddaje važnih živežnih potrebščin ter o vseh glavnih vprašanjih, ki so zvezana s temi stvarmi. Le vzemite v roke našo prilogo iz zadnjih mesecev (če je že niste porabili za zavijanje klobas ali če je niso raztrgali otroci!), pa boste našli zelo stvarno napisane članke o teh rečeh, članke, ki jih je narekovala dobrohotna volja prihraniti kmečkemu stanu trdote in nevršečnosti raznih prisilnih naredb in odlokov. Živimo pač v izrednih časih ogromne vojne, kakršne ne pozna zgodovina. Vsakemu trezno mislečemu človeku mora biti jasno, da se v takšnih časih zahtevajo izredne žrtve od vseh stanov. Ne rečemo, da naš kmet ni že marsikaj moral žrtvovati. Nekatere odredbe so ga zadele bolj ali manj občutno. Vendar moramo posebej povedati, da je za trdoto nekaterih od-

redb sam kriv. In tu mislimo predvsem na odredbo o oddaji in ceni krompirja, čeprav ni edina.

Krompir je pri nas na deželi in v mestu najvažnejša hrana, brez katere ne more shajati nobeno gospodinjstvo. Zato je bila povsem razumljiva skrb onih ljudi, ki tega važnega živila ne pridelujejo sami, kako se bodo z njim oskrbeli. Pokazali so veliko dobre volje in zasadili po mestih velike prej neobdelane površine s krompirjem. Vendar jim je deloma neugodna letina, deloma neznanje in neobdelana in nepognojena zemlja prekržala račune. Skratka — ostali so brez krompirja, ostali brez dobaviteljev, od katerih so ga prej kupovali. Pa se je razlila cela povodenj kupcev po Dolenjskem. Kar navalili so na kmeta in mu plačevali krompir vsevprek po visokih cenah.

Oblast, ki mora zlasti v izrednih razmerah budno varovati red in pravičnost, je to početje nekaj časa gledala, potem pa posegla po zelo milem ukrepu: ustavila je pred mesecem dni prosto trgovino s krompirjem, pooblastila za nakup le nekaj kupovalcev (v prvi vrsti za druge!) ter določila ceno krompirja na debelo in na drobno. Pri tem ukrepu bi ostalo, če bi se ne bilo dogodilo nekaj posebnega.

Kaj se je zgodilo? Kmetje so ustavili prodajo krompirja. Znano je, kako so se n. pr. zastopniki zadrug trudili od vasi do vasi, od kmetije do kmetije, da bi spravili skup kaj krompirja, a njihov trud je rodil majhne uspehe. Krompirja ni bilo, čeprav statistični podatki iz prejšnjih let kažejo, da bi ga tudi pri letošnji letini še moralo biti. In zakaj ga ni bilo? Zato ne, ker je pridelovalec pričakoval višje cene, zlasti je računal na visoko ceno spomladi.

Pa kakšna je bila maksimirana cena krompirju? Na debelo pri pridelovalcu 0.90 lire, na drobno pa 1.20 lire. Toda kupci, zlasti zadruga, so opustile misel na kakršen koli dobiček in plačevale nad 1 liro, samo da bi kmetu blago dobro plačale, hkrati pa mogle postreči svojim odjemalcem v mestih. Vendar niso uspele. Krompirja ni bilo.

(Nadaljevanje prihodnjik!)

PRAVNI NASVETI

Kdaj dobi delavčeva žena rento po umrlem možu. J. M., B. Vdova stalnega delavca, ki je umrl v letu 1938, živi z otroki brez dohodkov. Ker je bil pokojni mož kot delavec stalno zaposlen in tudi zavarovan pri OUZD od leta 1925 dalje, vprašate, če bi se moglo vdovi na kakšen način pomagati. — Zavarovanje za onemoglost, starost in smrt se je pri nas začelo izvajati šele od 1. septembra 1937 dalje. Po zakonu je določena gotova čakalna doba, preden zavarovanci pridobijo pravico do rente bodisi za onemoglost, starost ali smrt. Pravico za rento in podporo ob smrti pridobi zavarovaneec, če je vplačal prispevke vsaj za 100 tednov. Mož te vdove je začel plačevati prispevke za to zavarovanje šele od 1. IX. 1937 dalje. Do maja meseca v letu 1938, ko je umrl zaradi bolezni, je bilo plačanih šele za 34 tednov. Zaradi tega, ker niso bili vplačani prispevki vsaj za 100 tednov, na dan smrti pokojni mož še ni imel nobene pravice do rente in zato tudi preostala žena in otroci nimajo pravice niti za dečjo rento in tudi ne za vdovsko podporo. Vdova je dobila izplačano le pogrebno, do drugih dajatev od OUZD pa nima pravice.

Nujnih dedičev po stricu n. R. G., Z. Umrli je stric, ki ni imel drugih sorodnikov kakor nečake in nečakinje. Nekako eno leto pred smrtjo je lastnoročno napisal in podpisal, brez priče, oporoko, ki jo je par dni pred smrtjo v zapečateni kuverti izročil sosedu z besedami, da je to njegova oporoka, ki jo je sam napisal in da jo mora, če umre, izročiti sodišču. V tej oporoki je zapustil svoje premoženje vam in otrokom vaše sestre. Vprašate, če imajo ostali nečaki, katerim ni nič volil, kakšno pravico ali podlago tako oporoko razveljaviti. — Lastnoročno napisana in podpisana oporoka je veljavna in ni potrebno, da bi se na tako oporoko podpisale še oporočne priče. Ostali nečaki bi mogli spodbijati veljavnost oporoke le, če bi v pravi trdili in tekem pravde dokazali da pokojni stric pri zapisu oporoke ni bil pri polni zavesti, ali pa, da jo je napisal prisiljen ali pa v bistveni zmoti. Verjetno kaj takega ne bodo mogli dokazati in bo oporoka povsem obveljala. Če bi pa oporoka bila iz kakršnega koli razloga razveljavljena, bi vsi nečaki bili zakoniti dediči. Pri veljavnosti napravljene oporoke pa pretrti nečaki nimajo nobene pravice do

kakih dolžnih ali nujnih deležev, ker nujni dediči so lahko le potomci (otroci, vnuki) ali pa starši.

Nova stavba na meji. F. G., V. Sosed je imel na svojem svetu tik do meje leseno šupo, ki jo je podrl in hoče na tem mestu postaviti zidano stavbo, ki bi mu služila v gostilniške svrhe. Vprašate, kako daleč do meje sme postaviti novo stavbo in če sme napraviti okna na vašo stran in če sme stavbo tako povišati, da bo streha visela le na eno stran in bi bila s tem zaprta svetloba vaši hiši. — Preden bo začel sosed zidati, bo moral dobiti stavbno dovoljenje od občine. Občina bo razpisala stavbni ogled, h kateremu boste tudi vi kot meja povabljeni. Ob tej priliki boste smeli staviti svoje ugovore proti nameravani izvedbi nove zgradbe. Vaše ugovore bo občina upoštevala, v kolikor bi z nameravanim načinom zidave bili kršeni stavbno-policijski predpisi. Vaša zahteva, da ne bi sosed odprl okna na vaše dvorišče, ali pa, da ne bi povišal stavbe preko dosegljive višine, pa je zasebno-pravne narave in boste z njo v morebitni pravi pred rednim sodiščem uspeli, v kolikor boste dokazali, da ste priposestvovali proti sosedu služnostno pravico, da mu smete prepovedati napraviti okna na vaše dvorišče, odnosno da vam ne sme zazidati svetlobe in razgleda. Če pa take služnostne pravice niste priposestvovali, bo sosed smel v svoji steni napraviti okna, samo v vaš zračni prostor jih ne bo smel odpirati.

Kdaj je invalidnina zarubljiva. M. H., L. Posodili ste vojnemu invalidu 2000 din za nakup blaga in se je pisмено zavezal, da bo povrnil ves znesek takoj ob prejemu invalidnine in izrecno pisмено pristal na to, da se mu lahko ta dolg sodnim potom odteguje od invalidnine. Vprašate, če je invalidnina zarubljiva. — Za zasebno-pravne terjatve je invalidnina nezarubljiva in je nemogoče doseči bodisi sodno izvršbo v zavarovanje, ali v izterjavo. Izjemoma se lahko dovolj izvršba v izterjavo ali v zavarovanje in sicer do ene tretjine invalidnine za terjatve državnih in samoupravnih teles, invalidskih kreditnih zavodov in invalidskega društva ter do polovice vseh invalidskih prejemkov za zakonito vzdrževanje. Za vaš dolg, ki je nastal za nabavo blaga, torej ne boste mogli doseči sodne izvršbe, čeprav imate tozadevno pisмено izjavo dolžnika — invalida. Za vzdrževanje n. pr. nezakonskega otroka, pa so invalidski prejemki zarubljivi.